

Prof. dr. Ada Vidovič Muha

K JUBILEJU PROF. DR. ADE VIDOVIČ MUHA

Uredništvo Slavistične revije posveča prvo številko letošnjega letnika življenjskemu jubileju redne profesorice dr. Ade Vidovič-Muha, glavne urednice SR za jezikoslovje. Naša revija z veseljem vzdržuje lepi običaj, da sourednikom, kakor tudi vsem sotrudnikom k sicer zasebnim obletnicam vošči tudi pred strokovno javnostjo in s tem obrne pozornost na njihove delovne dosežke. Vsem, ki so se odzvali na vabilo za nastop v tej jubilejni številki SR, smo zelo hvaležni.

Koledarska leta, ki nam jih neusmiljeno našteje čas, v svetu znanosti niso nekaj, kar bi se iz prijaznosti moralo zamolčati (kadar to pri damah pač ni posebej zaukazano), vendar tisto, kar s frazo o skrivanju let radi priložimo kot blažilni poklon in velja tudi pri kolegici Vidovičevi, gotovo ni dosežek kozmetičnih kur in vsega tega, ampak je to zasluga tistega prepihanega kraškega gena, ki zmore oboje: življenje tira naprej, hkrati pa zna imenitno prikrivati, kako potuhnjeno letom dodaja leta.

Z Ado (naj mi bo dovoljeno, da jo v začetku tega neuradnega prazničnega zapisa omenjam le z imenom) sva se spoznala na prvem predavanju docenta Vatroslava Kalenića. Bilo je to jeseni leta 1959 v učilnici na Srednji ekonomski šoli na Gregorčičevi, kjer je fakulteta najela prostor, dokler se leto pozneje nismo s knjižnico vred preselili iz začasnega gostovanja v NUK-u v sedanjo zgradbo Filozofske fakultete. Čemel sem tam s tremo pred prvim fakultetnim predavanjem in v strahu, da ne bi zamudil, že kašne pol ure pred napovedanim predavanjem – in Ada je zvedavo je priškrnila vrata, ali »je to tukaj«. Bilo je in takrat se je začel najin slavistični študij. Po diplomi naju je pot pripeljala v Prago, kamor sva prišla po zaslugi profesorja Borisa Urbančiča, ki je v tistih razmerah mogel zagnanim študentom izposlovati Kidričevo štipendijo. Bil sem tam sicer nekaj mesecev pred Adinim prihodom, tako da sem se lahko postavljal kot star »Pražan«. Pod mentorstvom profesorja Filipca in zlasti leksikografa Jaroslava Machača sva se ukvarjala z listkovnim gradivom na Inštitutu za češki jezik ČSAZ, nepozabna so ostala srečanja z akademikom Havránkom in profesorjem Jedličko, ki sta naju po urah podiplomskega seminarja galantno vabila v okolico Prage na izlete s skupnim kosili, kjer sva bila deležna prvih resničnih jezikoslovnih debat. To je bil vznemirljiv čas, ko sva oba prvič pogledala v veliki beli svet.

Štipendija je bila izdatna, tako da sva si lahko privoščila nakupe mnogih knjig, redne izlete po Češkem in Slovaškem (po Češkem v spremstvu slovitega Františka Benharta), potovala sva tudi na Poljsko. Poklonila sva se Chopinu v njegovi Želazowi Woli, ladjedelničarjem v Gdansku in obiskala domovanje poljskega plemstva v Wilanówu. V Varšavi sem v senci grdo bahate palače kulture v nekem lokalčku za malico naročil vampe, ki jih je Ada s studom zavrnila, češ da narezanih frotirk že ne bo jedla. Ostale so, tiste frotirke, nekako med nama, saj mi je pozneje rada očitala, da sem vampe naročil zanalašč, da bom lahko snedel tudi njene. Danes priznam, da tedaj nisem razumel, kaj sem nama dejansko izbral z jedilnega lista. Njene vampe pa sem seveda pospravil.

In tako sva se po Pragi jeseni 1964 zaposlila na Inštitutu za slovenski jezik SAZU pri epohalnem projektu, pri Slovarju slovenskega knjižnega jezika. Na oba je slovarsko delo vplivalo usodno, na Ado gotovo usmeritveno, saj je slovarju ostala zvesta petnajst

let, trikrat toliko, kolikor je menil prof. Jedlička, da je nujno izhodišče za vsakršno raziskovalno ukvarjanje z jezikom. Dobri mož se ni motil.

Preden je izšla prva knjiga SSKJ, je (seveda spet v režiji prof. Urbančiča) kolegica Vidovičeva prevajala iz češčine. Zbirka novel iz sodobne češke proze (*Čas nespečnosti* v knjižnici Kondor, 1967) prinaša skoraj v celoti njene prevode, pri Hrabalovih *Pabiteljih* se je bilo treba trdo spoprijeti s hudimi prevajalskimi zadregami) in zbirka je tedaj zbudila prijazne odmeve tudi na Češkem (prevoda je bil vesel sam Hrabal, mi je nekajkrat ponovil).

Prve vaje iz pisanja jezikovnih razčlemb, predvsem pomenov besed in pod vplivom Praške šole z zavračanjem samovoljnega skrajnega purizma ter s poudarjenim spoštovanjem jezikovne rabe je kolegica Vidovičeva opravila v jezikovnem kotičku Gospodarskega vestnika. Tako je bilo naravno, da se je ob slovarskem delu – in iz njega – že takrat docela predala svoji življenjski nalogi: besedam (leksemom), raziskavi besed, njihovemu pomenu, stilno-zvrstnemu statusu in – njihovi tvorbi. Začetki so kazali na smer zamaha, npr. članek *O pomenski analizi* (1970), nato z zvrstni pogled v osnove leksike *Oris dveh osnovnih oblik sistema knjižnega jezika* (1972), nadaljevanje z magistrsko nalogo *Pomen pridevniške besede in njena skladenjska zveza* (1977), disertacijo *Zloženke v slovenskem knjižnem jeziku* (1983); razprava *Tipološke lastnosti besedotvorne skladnje* (1984) je teoretično izhodišče za pomembno monografijo *Slovensko skladenjsko besedotvorje ob primeru zloženk* (1988), vmes je bil še povratek k pomenski analizi v sijajni vzorčni razpravi *Pomenski preplet glagolov biti in imeti* (1998), tvorbenost je zajela tudi zgodovinske vire, od brižinskih spomenikov, prek Trubarja in Gutsmana do sodobnega slovarskega gradiva. Tako se od magistrskega dela naprej kaže teoretično besedotvorno izhodišče, katerega precizno dodelavo s tipološkimi utemeljitvami vred dolgujemo avtorici, tj. skladenjska podstava tvorjenk. Spoznanje iz višje ravnine ustroja, da je v skladenjskih razmerjih zmeraj ena prvina dominantna in dobi pomensko ustreznost v besednih morfemih, je na besedotvorni ravnini dalo jasnejši in bolj sistematičen, od govorne enkratnosti veljavnejši, celostni uvid v besedotvorni proces, kar je s pritegnitvijo glagolskega besedotvorja (npr. v razpravah *Glagolske sestavljenke – njihova skladenjska podstava in vezljivostne lastnosti*, 1993, ter *Skladenjska interpretacija glagolskih predponskih obrazil – vprašanje propozicije*, 2009) dalo slovenskemu jezikoslovju docela nov besedotvorni nauk.

Kolegica Vidovičeva je leksikografskemu delu kot soavtorica SSKJ posvetila vse moči mladostnega zagona. Delo v slovarskem kolektivu je za ljudi z nekonfliktnim značajem, prilega se delavcem, ki se znajo veseliti skupnega uspeha in ne hlepijo po prvenstvu za svoj prispevek. A prevladala je želja po učenju, in ko je pospremila k izidu tretjo knjigo SSKJ, se je preselila na ljubljansko slavistiko, tako da je za kateder slovenističnega seminarja ter pri vseh študijskih predmetih z oznako *knjižni jezik* prinesla bogate izkušnje in znanje o besedah. Razdelila jih je svojim tridesetim diplomantom, desetim magistrantom in desetim doktorantom, slovarju in slovenskemu jezikoslovju pa se je oddolžila s sijajno moderno monografijo *Slovensko leksikalno pomenoslovje: govorica slovarja* (2000). Kdor bi rad pri njej študiral, naj najprej vzame v roke to knjigo.

Ena najznačilnejših lastnosti jezikoslovke Vidovičeve pa je strokovna univerzalnost. V zadnjih tridesetih letih skoraj ni jezikoslovnega projekta, ki se mu ne bi pridružila s prispevkom, s spremno besedo k zborniku ali z obojim (»pa napišite še spremno besedo«). Zdaj že sloviti zborniki, ki jih izdaja Seminar slovenskega jezika, literature in kulture, pri katerih se sodeluje tako rekoč 'po službeni dolžnosti', so tematsko in glede roka oddaje načrtovani, tako da se vesten avtor s prispevkom nekako pripravi, za sodelovanje pri celi vrsti drugih projektov, s katerimi naša slovenistika stopa pred širšo, množično tudi pred evropsko tujejezično bralstvo, pa se je treba odločiti nemudoma in načrt za članek stlačiti med obveznosti dnevnega urnika opravil. To poleg poglavitne jezikoslovne razgledanosti terja močno delovno disciplino in storilnost. Kolegica Vidovičeva je doslej sodelovala pri več kot osemdesetih zbornikih z najrazličnejšimi slovenističnimi prispevki. Nekega dne jo bo kdo najbrž moral vprašati, kako je zmogla toliko in tako dobro. Zmogla je tudi avtorstvo več kot petnajstih enciklopedijskih člankov, to je pomembnih opravil, ki se jih vsi otepajo, saj je treba zanje pregledati na kupe gradiva in podatke zgostiti v nekaj skopih enciklopedijskih vrstic.

Kot intelektualka je dr. Vidovičeva vselej izkazovala občutljivost za položaj slovenščine kot maternega in nacionalnega jezika ter pred javnostjo nastopila v njegovo obrambo.

Profesorica Vidovičeva dela še naprej z istim tempom, zato bi ji bilo nespodobno poreči, naj si malo oddahne, saj je naredila čez in čez dovolj. Naj pač, trpežna Kraševka, dela srečno še nadalje. A če se ozre po opravljenem, je za njo velikansko delo. Vredno delo, ki bo služilo še dolgo za nami.

Tomo Korošec
Glavni in odgovorni urednik SR